

Rik Valkenburg

Toen 't schuimend zeenat hevig bruiste

Verhalen over en impressies van
de watersnood van 1953.

Tweede druk

1978

Uitgeverij J. P. van den Tol - Dordrecht

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Omslagontwerp: Herman A. van Duinen

Inhoud.

Proloog.	9
Overall waar leed is, is zegen nabij.	11
1. Windsnelheid 100 km.	13
2. Wie heeft nog begrip van tijd?	15
3. Tot bijzondere verootmoediging.	21
4. Drinkwater per tankauto.	24
5. Het is zo maar een dorp.	27
6. De huiver van Stavenisse.	29
7. Een merkwaardige profetie.	32
8. Wat ds. Slager over ouderling Potappel vertelde.	35
9. Mens en dier.	38
10. In blinde razernij.	40
11. Een verschrikkelijke angstkreet.	44
12. Met de dood voor ogen.	47
13. Bij 't krieken van de dageraad.	53
14. Op het nippertje gered.	57
15. Daartoe veel vee.	62
16. Tegen wind en stroom.	67
17. Niet wetend wien hij 't laten zal.	70
18. Herinnering.	73
19. Honing aan de roede.	74
20. Die paar uur zal ik nooit meer vergeten.	77
21. De uien dreven in de kerk.	79
22. Wachter, wat is er van de dijk? . . .	82
23. Ik bad voor het meisje, dat ik bewonderde.	86
24. Je waande je in oorlogssfeer.	91
25. De kerkgang was onvergetelijk.	94
26. Een infernaal geweld.	98
27. De post dreef door het hele pand.	100
28. We hingen in een seringenbosje.	103
29. Zij <i>wisten</i> dat hun laatste uur naderde.	106
30. 't Verhaal kwam uit een kist.	109
31. Van hart tot hart.	112
32. Bij zoveel water . . . tekort aan drinkwater.	115
33. Ik spoelde Veere binnen.	118

34.	Oranje op z'n best als 't slecht gaat.	123
35.	Als vlaggen op een modderschuit.	130
36.	De nacht duurde eindeloos lang.	132
37.	Wel of niet teruggaan?	137
38.	Achterna gezeten door een metershoge golf.	140
39.	Hoe Hartog in Haamstede kwam.	145
40.	Het was geen vloed, maar eb.	148
41.	Dat moment zal ik nooit vergeten.	153
42.	Ondanks deze verschrikking... toch in Gods Hand.	155
43.	Ik weet het van binnen.	158
44.	Wat een treffende bijzonderheden.	161
45.	Je kon er nog geen kwartier slapen.	167
46.	Wederwaardigheden tijdens evacuatie.	171
47.	Biddend op het dak.	174
48.	Houdt uw kruut droog.	179
49.	De Oosterschelde en 'zijn werken'.	183
50.	Breng dan een half broodje voor me mee.	186
51.	'Kom maar wat dichterbij'... zei de koningin.	190
52.	Ik zag de Ramp aankomen.	192
53.	We verdrinken.	194
54.	Mijn vrouw sprong mis.	196
55.	Dag lieve jongen, tot ziens.	198
56.	Een boom des levens.	199
57.	Een verschrikkelijk schouwspel.	203
58.	'Buurman, ik ben maar alleen overgebleven'...	208
59.	En de boer was ook weg.	211
60.	De hond moesten we achterlaten.	214
61.	Mijn lifters verdwenen in de diepte...	219
62.	Het ene drama na het andere.	222
63.	Uren hangend aan pannelatten.	224
64.	Voorlopig bleef de angst nog.	229
65.	Burgemeester van Hofwegen stond voor iedereen op de bres.	232
66.	De koningin begreep alles zo goed.	235
67.	Bonk... bonk... bonk!	238
68.	In een zeer hachelijke situatie — vanwege Rinus...	241
69.	Zijn benen zijn zo ijskoud!...	246

70.	Er staat een man te zwaaien op de boot.	249
71.	De Heere zij gedankt.	253
72.	Diepe ernst voor het beginsel.	256
73.	Dat geluid heb ik nu nog in mijn oren.	259
74.	Eén van de grootste angstmomenten uit mijn leven.	263
75.	Al de weg leidt mij mijn Heiland.	267
76.	Het bleef stil.	269
77.	Ik gelast de marine.	272
78.	De wet van de communicerende vaten.	277
79.	Tevergeefs, die kanokunst.	280
80.	Het bedrijf weer bedrijfsklaar.	284
81.	Boomsma geeft een kanselboodschap.	289
82.	Actie: Beurzen open, dijken dicht.	293
83.	Het boek: Gebroken Dijken.	300
84.	Toen naderde de grote catastrofe!	304
85.	Op leven en dood.	307
86.	Een koe en een paard.	310
87.	Toen zakte hij in elkaar.	312
88.	Gebeukt door de geweldige golven.	315
89.	Psalmen in de stikdonkere nacht.	317
90.	Een paar oude mensen kwamen met het water meerrollen.	322
91.	Oproep om hulp.	327
92.	Houdt moed, wij komen.	329
93.	Als 'arke des behouds'.	331
94.	Tussen de meelzakken...	334
95.	Ravage.	337
96.	Ondergang of opgang.	340
97.	Modderen, spuiten en dweilen.	342
98.	De spuit kwam eruit eer het avond was.	344
99.	Bezinning.	347
100.	In behouden haven.	349
101.	Het leek wel of de zee wraak nam.	354
102.	Gered maar ontredderd.	357
103.	Ik durf niet in een heliöpter.	360
104.	Toen de kerkklokken klonken.	363
105.	Na uren van schrik en ontzetting.	370

106.	Door de hoogte naar de diepte.	372
107.	Waar blijft vader?	377
108.	Als ratten in de val?	382
109.	't Is ontzettend de dood zo dichtbij te zien.	385
110.	Vader achter verdrinkend kind.	389
111.	Zelfs bij het naad'ren van de dood.	392
112.	God zij ons verder genadig.	396
113.	Nieuwe dijk langs Dordtsche Kil.	398
114.	Ik moest het iedereen gaan vertellen.	399
115.	Toen viel alles weg.	402
116.	Letterlijke ups en downs, downs en ups...	407
117.	Ik kon wel zingen.	411
118.	Prinses Wilhelmina was niet bij Opa Kip vandaan te slaan.	414
<i>Epiloog.</i>		
	... zijn volle garven biën	417
	Ramp op rijm	419

Proloog

Voor de lezer.

Zelden schreef ik zulk een aangrijpend boek, als nu voor u ligt. 't Was soms bijna of geheel niet mogelijk met 'droge ogen' te beschrijven wat me verteld werd. Ik denk dat dit boek dan ook niet, door wie ook, zonder ontroering gelezen zal worden. Een fantasie kan nauwelijks meer ontroeren dan deze pure werkelijkheid.

Ik heb geprobeerd de dingen onverbloemd weer te geven. Niet mooier en niet lelijker — niet zachter en niet harder. Niet vromer en niet goddelozer. Steeds stond mij de werkelijkheid voor ogen.

De één beleefde de Ramp als het ware 'geestelijk'. De ander ervoer het meer materieel, zakelijk bijna. Daar knutsel ik niet aan, al was er wel eens een discussie, maar dan meestal met een niet-lopende recorder.

Ik heb verschillende keren verbaasd gestaan van de god-loosheid in de verhalen. Nóg meer raakte ik verwonderd over Gods nabijheid tijdens de grote nood.

Soms werd ik jaloers op zulk een duidelijk ervaren van het ingrijpen en het aanwezig zijn van God, zodat men 'in de grootste smarten in de Heere gerust was'.

In *dit* boek komen niet zoveel 'Rampfoto's' voor, (want er bestaan reeds vele goede foto-boeken over de Ramp) maar in de eerste plaats koos ik voor foto's van mensen die erbij betrokken waren.

Naast dit boek kunt u dus best uw oude fotoboek over de Ramp van 1953 bij de hand houden.

Van verschillende zijden ontving ik medewerking bij de samenstelling van dit boek. Ik vermeld dat dan bij het desbetreffende hoofdstuk. Een uitzondering maak ik voor de heer Floor A. Pieters uit Groede, met wie ik een gesprekje voerde over de twee door hem uitgegeven boekjes 'De dijken braken op Goeree-Overflakkee' en 'De dijken braken in de Hoeksche Waard'.

Uitgeverij Pieters stond mij toe uit deze boekjes te citeren, waarvoor ik haar zeer erkentelijk ben!

Natuurlijk is dit boek niet een complete beschrijving van de Ramp. Ik heb wel geprobeerd ook het geografische aspect een beetje in de gaten te houden, maar

ik liet het ook veelal over aan hoe het 'liep'.

Van de één kwam ik bij de ander.

Ik beoogde geen documentatie maar veel meer een impressie.

Ik wens dat dit boek een goede kijk zal geven op wat destijds de Ramp voor de betrokkenen en de betrokken gebieden betekende; tevens dat de lezer(es) niet zal loslaten wat als een getuigenis tot hem /haar komt. Rik Valkenburg.

Overal waar leed is, is zegen nabij.

De tekst van de rede die H.M. Koningin Juliana uitsprak op 8 februari 1953 voor de radio:

'Landgenoten die door de ramp getroffen zijn en gij redders en helpers in de ruimste zin, wij staan allen vol ontzag tegenover het grote leed, dat ons gehele volk trof, toen een deel daarvan een week geleden werd overvallen door storm en vloed: tegenover de moed, door zovelen betoond in de nood, en tegenover de verschrikkingen door hen, die van ons heengingen, en door hen, die bij ons bleven met het zware lot, dat zij thans dragen. Nederland is niet alleen het kind van de rekening geworden op het punt van de doorbraak van zijn dijken, maar het heeft ook als een kind het hoogste gebod gevolgd van de naastenliefde, ons door Christus gegeven, die alle leed doorleden heeft en kent. Zelfs onze superieur ontwikkelde techniek was machteloos de ramp op het kritieke moment af

te wenden. Zij moest het opgeven tegenover wat ons lot moest zijn en dus toch nooit met mensenmacht te keren is.

Maar op het kritieke moment, waar materiële hulp niet kon worden aangevend, werd de geestkracht van de mens opgeroepen. De doorbraak van de dijken riep, daartegen in, een springvloed op van medeleven met elkander. De eendracht uit de oorlogstijd was plotseling weer paraat. Dit hief ons volk ineens op boven alle afscheidingen en ieder compromis der samenleving uit.

Wij voelen er allen de weldadigheid van, weer samen te werken in het streven voor één grote zaak, en in ons enthousiasme werken we door zonder er op te letten of wij moe worden, of schenken weg zonder te letten op wat wij ons ontzeggen.

Als straks de zwaarste stoot is opgevangen en ook het normale leven weer een groot deel van onze aandacht zal vergen, dan wens ik ons allen toe, dat we met taaie volharding toch het herstel en de wederopbouw in dezelfde geest mogen volbrengen, met onze saamhorigheid in het oog en voor ieder zichtbaar.

Hoe dieper de nood, die zijn offers nam, des te dieper is tevens in de harten het beginpunt gelegd voor een verbroedering der mensheid, wat tot ver over de grenzen van het vaderland zijn weerklank vond.

Dit was zo bij hen, die zelf getroffen en zelfs zeer zwaar getroffen werden door deze zelfde ramp; dit was zo, nabij en ver. Uit de gehele vrije wereld onder-vonden wij dit in grote dankbaarheid.

Zo kort na de ergste aller oorlogen treft ons deze ramp, die ons echter niet door menselijke verdorvenheid werd aangedaan. Het raadsel van het waarom is alleen bekend aan Hem, die weet wanneer Hij elk van zijn kinderen tot zich roept, en die weet welke beproeving, welke krachtmeting wij kunnen verdragen, elk afzonderlijk en allen tezamen. God doet thans een beroep op onze geestelijke veerkracht en op ons vertrouwen in Hem. Dit lijden voert maar naar één uitkomst, zowel voor de doden als voor de levenden, en dat is: naar de barmhartigheid van God en waar deze werkt in de mens. Overal waar leed is, is zegen nabij.' . . .

1. Windsnelheid 100 km.

In een door N.V. Drukkerij De Spaarnestad te Haarlem uitgegeven editie 'Watersnood 1953' trof ik een documentatie aan onder de titel: 'Een week vol rampspoed'. . . Ik mocht dit overzichtelijke artikel afdrukken in dit boek.

'Het geweld brak los bij nacht. Doch het duurde voort toen het eerste grauwe licht van die onheilspellende zondag aan de oosterkim gloorde.

Het licht van een nieuwe dag, die vele honderden niet meer aanschouwden. . . Een dag, die Nederland tot het bewustzijn zou brengen dat de natuur een ontzettende tol had geëist. En nog steeds joegen woedende stormvlagen geweldige watermassa's de riviermonden binnen en werden nieuwe bressen geslagen in de bolwerken, die in een moeizame strijd van eeuwen waren opgeworpen en versterkt, om de levens en bestaansmiddelen van honderdduizenden mensen te beschutten.

Een week, waarin het gebeurde zich allengs duidelijker aftekende, brak aan. Dagen, waarin men poogde te redden wat te redden viel en waarin het dodencijfer steeg van enkele tientallen tot vele honderden, door een verschrikkelijke optelsom, die groeide naarmate meer bijzonderheden uit de geteisterde streken konden worden vergaard. Dagen ook, waarin hulp in overstelpende mate uit binnen- en buitenland toestroomde.

En toen die week ten einde was, werd het weer zondag en boog een volk het hoofd in rouw. In deemoed, maar niet in doffe berusting. Want de strijd, om te herwinnen wat de elementen aan Nederland ontnamen, was reeds aangeboden. En gedurende die strijd, welke nog lang zal moeten duren, zal de geschiedenis acte nemen van de ontzettende kettingreactie, die de levens van vele honderden mensen en tienduizenden dieren eiste en die een ontzaglijke schade toebrengt aan have en goed van honderdduizenden landgenoten.

Het begon met een weerbericht. Des zaterdags, 31 januari, tekenden de meteorologen op het K.N.M.I. te De Bilt op hun weerkaarten een zeer diepe depressie aan, die zich bij Schotland ontwikkelde en die stormen op de Noordzee, boven Engeland en op de oceaan veroorzaakte. Het weerbericht voor zondag voorspelt: 'Guur weer met wisselende bewolking en nu en dan hagel- of sneeuwbuien. Krachtige tot stormachtige wind uit het westen en noordwesten.'

Dat die krachtige tot stormachtige wind zou aanzwellen tot een hevige orkaan, kon het K.N.M.I. niet weten. Kon niemand weten. . .

In de loop van zaterdag maakt de hoofdcommissaris van politie te Rotterdam bekend, dat om zes uur 's avonds hoog water kan worden verwacht.

Een bericht, naar het scheen, alleen bestemd voor bepaalde belanghebbenden. Vlissingen meldt intussen dat de loodsdienst voor alle schepen moest worden gestaakt, bij een windkracht van acht à negen. Geleidelijk staken ook elders langs de kust de loodsen hun werk.

En het wordt avond. Zaterdagavond. Nederland zit in de warme huiskamer bij de thee en bij de radio en luistert naar het geweld van de wind buiten. Men knikt veelbetekenend, als de radionieuwsdienst het vergaan van het Britse schip Princess Victoria meldt, waarbij honderddrieëndertig opvarenden het leven verloren. "Wat gaat die wind te keer", zegt men, "die arme mensen op zee!"

In het station van radio Scheveningen wordt onder hoogspanning gewerkt. Noodseinen vervullen de ether. De kelders van het gebouw lopen onder, maar de zender blijft in de lucht. Tussen Katwijk en Noordwijk strandt een kotter, bij Schouwen een Belgisch schip. De sleepboot Schelde wordt in de Nieuwe Waterweg op een strekdam geworpen. Talrijke schepen verkeren voor onze kust in nood.

Het mag wel met duidelijke letters worden aangetekend, dat ook in deze nacht de mannen van het Nederlandse reddingwezen zich paraat tonen.

Terwijl de huizenhoge golven de duinen voor hun woonsteden bespringen, maken ze zich op om hulp te bieden.

Tegen middernacht meldt IJmuiden: "Windsnelheid 100 km".

2. Wie heeft nog begrip van tijd?

Een kubieke meter water weegt duizend kilogram. Opgestuwd door een orkaan met windsnelheden van meer dan 144 kilometer per uur beukten in de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 miljarden kubieke meters water de kust van Nederland. Een geweld, dat het menselijk voorstellingsvermogen te boven gaat, ontketende in die rampzalige nacht de ernstigste natuurramp, die ons land sedert de middeleeuwen trof.

Zondag 1 februari.

Die nacht braken de eerste dijken en werden in Zeeland, Zuid-Holland en West-Brabant mensen, vee en huizen door het aanstormende water verzwolgen. Elders sliep men. Wat onrustig misschien, door het stormgeweld, maar volkomen onbewust van de ramp, die zich voltrok in de kwetsbare gebieden in het zuidwesten.

Om 4.22 in de ochtend ratelen de telex-apparaten in de dagbladgebouwen. Het eerste alarmbericht van het A.N.P. is, dat in verband met het hoge water de noodtoestand afgekondigd is. Het water slaat over de Ringdijk. Ook het Eiland van Dordrecht loopt gevaar! Het was de eerste tijding van een lange, lange reeks, die verscheidene etmalen lang ononderbroken zou voortduren.

4.28: Willemstad loopt onder water. De polders Ruygenhill en Oude Heyningen (Fijnaart) lopen vol. Militaire hulp is ingeroepen. De elektriciteit is uitgevallen.

4.46: In Zwijndrecht luiden de kerkklokken en loeien de fabriekssirenes.

5 uur: De polder tussen Maassluis en Hoek van Holland loopt onder. In Cadzand slaat het water over de dijk.

5.29: Bij Kruiningen is een gat in de dijk geslagen. De polder stroomt vol. Om 4 uur is reeds te Hansweert de noodtoestand afgekondigd. In Ierseke is de toestand kritiek!

5.44: Het water stroomt van de noordkant Dordrecht binnen. De noodcolonne van het Rode Kruis is opgeroepen. Het politiebureau aan de Groenmarkt wordt ontruimd.

5.55: Rotterdam meldt maximum-waterhoogte.

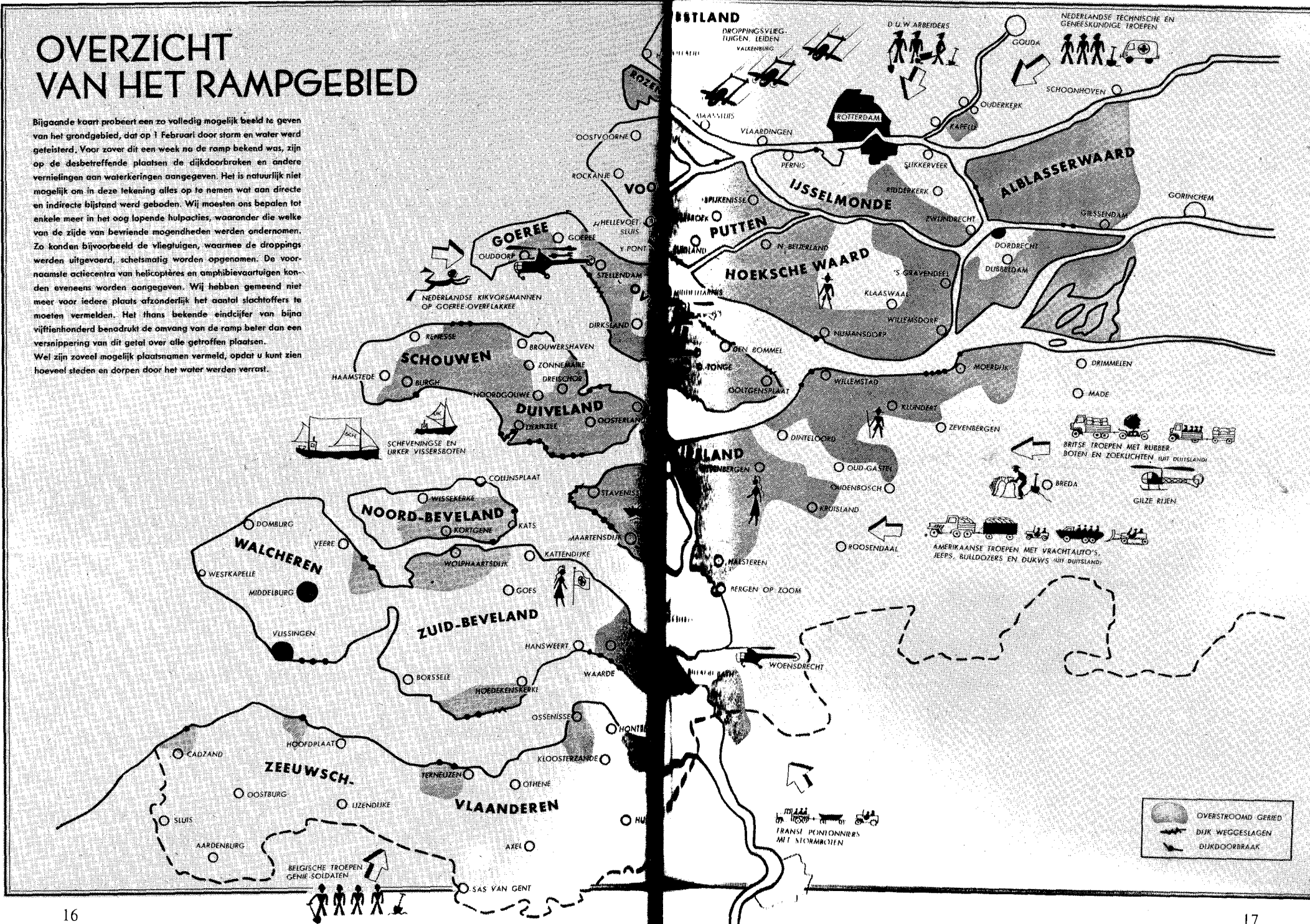
Verscheidene straten staan blank.

6.11: Bericht van Texel: de waterkerende dijken van de Eendrachtspolder zijn op drie plaatsen doorgebroken. De polder stroomt vol.

6.40: Telefoonverkeer tussen Breda en Willemstad is gestoord.

OVERZICHT VAN HET RAMPGEBIED

Bijgaande kaart probeert een zo volledig mogelijk beeld te geven van het grondgebied, dat op 1 Februari door storm en water werd gefeist. Voor zover dit een week na de ramp bekend was, zijn op de desbetreffende plaatsen de dijkdoorbraken en andere vernielingen aan waterkeringen aangegeven. Het is natuurlijk niet mogelijk om in deze tekening alles op te nemen wat aan directe en indirecte bijstand werd geboden. Wij moesten ons beperken tot enkele meer in het oog lopende hulpacties, waaronder die welke van de zijde van bevriende mogendheden werden ondernomen. Zo konden bijvoorbeeld de vliegtuigen, waarmee de droppings werden uitgevoerd, schetsmatig worden opgenomen. De voornaamste actiecentra van helioplans en amphibievaartuigen konden eveneens worden aangegeven. Wij hebben gemeend niet meer voor iedere plaats afzonderlijk het aantal slachtoffers te moeten vermelden. Het thans bekende eindcijfer van bijna vijftienhonderd benadrukt de omvang van de ramp beter dan een versnippering van dit getal over alle getroffen plaatsen. Wel zijn zoveel mogelijk plaatsnamen vermeld, opdat u kunt zien hoeveel steden en dorpen door het water werden verrast.

6.55: Op Goeree komt het water over de dijken. Het elektrische licht valt uit. Katwijk meldt dat het paviljoen Nieuw-Brittenburg aan het strand is verwoest. Toestand in Vlissingen uiterst zorgwekkend. Noodtoestand afgekondigd in Lekkerkerk en Ouderkerk a/d IJssel.

7 uur: Het weerbericht van het K.N.M.I. meldt dat de storm langzaam in kracht afneemt. In Numansdorp zijn twee polders ondergelopen. Op Goeree-Overflakkee is het elektrisch net gestoord, evenals de telefoon. In Stellendam staan de huizen tot aan de daken in het water.

7.28: Verschillende dijkdoorbraken op het eiland Rozenburg. De spoorlijnen Hoek van Holland-Schiedam en Dordrecht-Breda zijn op sommige plaatsen totaal vernield.

8.50: De commandant van het Rode-Kruiskorps verzoekt alle colonnes in Zuid-Holland, Zeeland, Utrecht en Noord-Brabant zich gereed te houden.

9.30: Oproep: Militairen die met verlof zijn, moeten zich onverwijld naar hun garnizoenen begeven. In Spijkenisse is de noodtoestand afgekondigd.

9.58: Veere staat onder water. Bij Wolphaartsdijk is een dijk doorgebroken. Nabij de Moerdijk kwam een lifter, die in de auto van een Rotterdams zakenman had plaatsgenomen, om het leven — het eerste slachtoffer, dat gemeld wordt. Op Walcheren vreest men voor vele mensenlevens. Een noodcolonne van het Rode Kruis vertrekt naar Halsteren. Minister-president dr. Drees en minister Algera begeven zich naar Dordrecht. Voor onze kust zenden steeds meer schepen noodseinen uit. Sleepboothulp wordt gevraagd. Bij Hontenisse is een dijk doorgebroken, waardoor acht mensen om het leven kwamen. Ook bij Ossenisse is de dijk bezweken. Eigenaars van vaartuigen, alom in den lande, worden opgeroepen hulp te verlenen. In Ouderkerk a/d IJssel zijn de dijken op verschillende plaatsen doorgebroken.

Monotoon stromen de onheilstijdingen uit de luidspreker. Heel Nederland is nu ontwaakt. Men zit, vervuld van ontzetting, te luisteren.

'Het gebeurde heeft de omvang aangenomen van een nationale ramp', zegt onze nieuwslezer.

En in de harten van velen, die aan de zondagse ochtendkoffie zitten, welt de vraag op: 'Wat kan ik doen?' Want het is duidelijk, dat alleen door onmiddellijke hulp op grote schaal voorkomen kan worden, dat de catastrofe nog ernstiger wordt.

10.30: Kerktijd voor de gelovigen. Maar hoeveel kerken in het getroffen gebied staan onder water?

In de steden en dorpen, die onbeschadigd de rampnacht doorstonden, wordt gebeden. En de berichtenstroom gaat voort. Bij Rammekens zijn gaten in de

dijk. De Nieuwerkerkpolder en Suzannapolder zijn volgestroomd. Bij Oranjestad zijn de duinen doorgeslagen. Op Zuid-Beveland staat de Reigersbergpolder onder, terwijl Rilland-Bath van de buitenwereld is afgesneden. Minister Beel gaat naar Halsteren.

Intussen verheft het Rode Kruis zijn stem. Door de ether klinkt een oproep tot de bevolking, om goederen voor de geteisterde gebieden af te staan. Een groot-scheepse inzamelingsactie wordt afgekondigd.

Na het middaguur trekken tienduizenden kustbewoners naar de zee kant, om de verwoestingen aan de duinenstrook en aan de boulevards gade te slaan. Landinwaarts melden zich duizenden vrijwilligers om de dijken, die het gehouden hebben, te versterken en om te helpen bij de evacuatie. Uit Zeeuws-Vlaanderen worden dijkdoorbraken gemeld, die reeds in de nacht hebben plaatsgevonden.

Ook bij Dinteloord hebben de dijken het begeven.

Uit de Krimpenerwaard wordt het vee geëvacueerd. Er volgt een mededeling betreffende noodslachtingen van omgekomen dieren. Het Nationaal Rampenfonds dient zich via de ether aan en roept op tot steun. De Leidse studenten stellen zich beschikbaar voor hulpverlening.

De Amerikaanse ambassadeur verklaart zich als eerste buitenlandse diplomaat bereid tot steun. Ook uit België komt een aanbod tot hulp. Bij Papendrecht is de dijk bezweken over een lengte van 70 meter. Op de dijk bij Ridderkerk op IJsselmonde wordt een strijd op leven en dood gestreden. Stellendam staat voor drie-kwart onder water, 's-Gravendeel, Zuidland, Abbebroek worden door de bevolking verlaten. De Ahoyhal te Rotterdam wordt in gereedheid gebracht voor de ontvangst van duizenden evacué's. 's Middags brengt de Koningin, in gezelschap van haar oudste dochter, een bezoek aan Stolwijk, Lekkerkerk en Krimpen a/d IJssel. Zeeland is op dat ogenblik niet bereikbaar.

Wie heeft nog begrip van tijd, als deze rampzalige zondag verstrijkt?

Tegen de avond komt er een bericht: de windkrachten zullen langzaam afnemen. Onmiddellijk daarop weer spoedberichten om hulp. Zandzakken zijn nodig, waterlaarzen en schoppen. En boten!

Een helikopter heeft een verkenningsvlucht boven de eilanden uitgevoerd. Boven Goeree hebben vliegtuigen rubberboten uitgeworpen nabij de ondergelopen boerderijen. Een piloot rapporteert dat in Stavenisse nog vele mensen aanwezig zijn.

Middelhamnis staat geheel onder water, evenals Ooltgensplaat en het eiland IJnngemeten. De radio gaat door met de tragische aardrijkskundelers: Nieuw-Vossemeer en Sint Philipsland zijn volkomen geïsoleerd. Bij Hoofdplaat is de slaperdijk doorgebroken en zijn huizen weggespoeld.

De Canadese ambassadeur heeft een tocht door het overstromingsgebied gemaakt en biedt hulp aan. Ook de Britse ambassade zegt hulp toe. Uit Frankrijk zijn genietroepen onderweg.

Intussen is melding gemaakt van slachtoffers.

In de polder bij Halsteren worden 57 mensen vermist. Acht lijken zijn reeds geborgen. In de polder bij Dinteloord vielen drie doden. Bij Poortugaal: waarschijnlijk zeven slachtoffers.

Het laatste weerbericht voor middernacht wordt omgeroepen: verder afnemende wind. Op maandag zal Prinses Wilhelmina namens Hare Majesteit de Koningin verschillende getroffen gebieden bezoeken. Fijnaart wordt geëvacueerd. De klok slaat twaalf, maar de noodlotstijdingen blijven de ether vervullen.

Kort na middernacht is het dodental gestegen tot 85.
En duizenden mensen verkeren nog in levensgevaar.

3. Tot bijzondere verootmoediging.

Maandag 2 februari.

Een nieuwe datum verschijnt op de rapporten die de verschrikkingen aaneenrijgen. Op Goeree is de toestand kritiek. Hilversum I herhaalt in klemmende bewoordingen steeds weer opnieuw de noodkreet: boten, zandzakken, boten!

Om 1 uur 's nachts geeft de telex van het A.N.P. op: 138 doden. In Dordrecht is men de toestand meester. Texel: 4 doden. Numansdorp: 25 mensen vermist, 's-Gravendeel: tenminste 50 doden. Kortgene: naar schatting 35 doden. Middelharnis: 10 doden. Redders geraken uitgeput en worden door de koude bevangen.

'... tot nu toe ruim 250 doden te betreuren...' zegt de omroeper van de radio-nieuwsdienst in de eerste ochtenduitzending van 2 februari. Het weerbericht voorspelt: 'Iets kouder...'

10.40: Dodental: 303. Voor het eerst wordt melding gemaakt van het eiland Schouwen-Duiveland. De kustwacht van West-Schouwen meldt radio-telefonisch: dijkdoorbraak op verschillende plaatsen. Toestand zeer kritiek. In de overstromde gebieden heerst gebrek aan drinkwater.

In de ochtend brengt Prinses Wilhelmina een bezoek aan Kloosterzande. Generaal Eddy, commandant van de Amerikaanse strijdkrachten in Europa, arriveert in ons land. De eerste grote giften worden gemeld. Een onbekende geveer schenkt een ton voor het Rampenfonds. Het koninklijk huis schenkt kleding en staat auto's af. Een bericht van de kustwacht te West-Schouwen: situatie ter plaatse 'betrekkelijk hopeloos'. Waarschijnlijk twaalf doden.

12 uur: De dodenlijst telt 394 slachtoffers. De georganiseerde landbouw schenkt een miljoen. Twee doden te Raamsdonksveer. Prins Bernhard breekt zijn bezoek aan Amerika af en keert terug. Te 7 uur 's avonds zijn er 420 slachtoffers gemeld.

Om 8 uur richt dr. Drees zich in een radiorede tot het Nederlandse volk. De Koningin heeft de toestand op verschillende plaatsen in het noodgebied in openschouw genomen. Het koninklijk jacht Piet Hein wordt tot hospitaalschip ingericht.

In Numansdorp zijn 65 doden te betreuren.

22.30: 485 doden. Voor het Nationaal Rampenfonds is reeds een bedrag van twee miljoen bijeengebracht.

Dinsdag 3 februari.

Opnieuw valt een bange nacht, waarin de onheilstijdingen elkaar opvolgen. Een schipper, die in Stavenisse is geweest, bericht dat daar 200 slachtoffers te betreuren zijn. Beschikbaar gestelde radiozenders worden op verschillende plaatsen in het noodgebied in werking gesteld.

Vele landen betuigen hun deelneming en zeggen hulp toe. In de Eerste en Tweede Kamer worden de slachtoffers herdacht. Dr. Drees legt een regeringsverklaring af. In de middag is het aantal doden reeds tot 627 gestegen, maar men spreekt de verwachting uit, dat dit aantal vermoedelijk nog met 250 zal toenemen. Bij Zuidland verdronken zes mensen, toen de rubberboot, waarin zij zich bevonden, in prikkeldraad vastraakte. Nog steeds snellen schepen te hulp, onder anderen vissers van Urk en Scheveningen. Ons land zet de aardappel-export stop.

Amerikaanse, Britse, Franse en Belgische troepen komen aan in het rampgebied, voorzien van doelmatige hulpwerktuigen. Tussen verscheidene vliegvelden en de geteisterde gebieden wordt een luchtbrug onderhouden. Tal van helicopters bewijzen uitstekende diensten bij het reddingswerk.

Transportvliegtuigen werpen zandzakken, werktuigen, voedsel en drinkwater uit op geïsoleerde plaatsen.

4 uur: Volgens een bericht van Rijkswaterstaat is een oppervlakte van 175.000 hectare overstroomd.

Het dodencijfer is gestegen tot 653, welk getal om acht uur 's avonds is gestegen tot 873. Dan weerklinkt een nieuwe onheilstijding: bij Den Bommel op Goeree is de reeds zwaar geteisterde dijk bezweken. Meer dan 2000 vaartuigen vormen één geweldige reddingsvloot. De Tweede Kamer heeft haar zittingen geschorst. In de Eerste Kamer vindt de behandeling van de begroting voortgang.

Buitenlandse hulp blijft in toenemende mate toestromen.

Woensdag 4 februari.

Heel Nederland is gemobiliseerd in de strijd tegen het water. Het Rode Kruis zet de inzameling van goederen stop. De magazijnen liggen tot de nok toe vol. Prinses Wilhelmina vertoeft voortdurend in de noodgebieden, troost brengend en bemoedigend. De Prins komt op Schiphol aan en aanvaardt het voorzitterschap van het Nationaal Rampenfonds. Uit Amerika komt een bericht, dat even vreemd aandoet, maar toch ontroert: een Amerikaanse stad heeft... Bussum geadopteerd, omdat men daar een inwonster van Bussum kende en dacht, dat ook deze plaats door de watersnood geteisterd was...

Intussen zijn ook namen van redders, burgers zowel als militairen, aan de dodenlijst toegevoegd.

Zij lieten het leven, toen zij anderen te hulp snelden.

Duizend man rijkspolitie worden naar het noodgebied gedirigeerd. Grote verontwaardiging wordt gewekt door het bericht dat in enkele plaatsen plunderaars moesten worden gearresteerd. In verscheidene getroffen gemeenten is de avondklok ingesteld.

De evacuatie vindt nog steeds doorgang. De provincies Utrecht en Noord-Brabant nemen vele evacués op. De P.T.T. zal een watersnoodpostzegel ten bate van het Nationaal Rampenfonds uitgeven.

Nog is het gevaar voor nieuwe dijkdoorbraken niet geweken. 300.000 mensen zijn gedupeerd. De gezamenlijke kerken zullen op zondag 8 februari in de kerkdiensten oproepen tot bijzondere verootmoediging. Ook de Mohammedanen zullen die dag een bidstond houden, terwijl van humanistische zijde eveneens wordt besloten de zondag in bijzondere bijeenkomsten de slachtoffers te gedenken.

Buitenlandse diplomaten maken een vliegtocht boven het geteisterde land. Men verneemt, dat tal van mannen, vrouwen en kinderen, na dagenlang wachten op de daken van hun huizen, door koude en uitputting bezweken zijn. Des avonds meldt de radio: 1269 slachtoffers.

Het eerste bericht van constructieve strekking wordt gehoord: uit Papendrecht meldt men, dat het herstel van de dijk goede vorderingen maakt.

4. Drinkwater per tankauto.

Donderdag 5 februari.

Uit Stavenisse komt het bericht van de burgemeester, dat in die gemeente waarschijnlijk 300 doden te betreuren zijn. Geen huis is onbeschadigd.

De Nederlandse territoriale bevelhebber maakt bekend, dat de laatste dijk bij Noord-Gouwe op Schouwen-Duiveland is bezweken. Alle schouwburgen en bioscopen in den lande zullen op de nationale rouwdag gesloten zijn. Het Nederlandse Rode Kruis publiceert een eerste lijst met namen van slachtoffers. Het totaal aantal is inmiddels gestegen tot 1320. Generaal Ridgway is in ons land aangekomen.

De Koningin bezoekt de vluchtelingen in Zeist.

Het bedrijfs- en verenigingsleven ontketent allerwege acties om gelden voor het Nationaal Rampenfonds bijeen te brengen. De directeur-generaal van de Rijkswaterstaat geeft uiting aan de hoopvolle verwachting, dat de dijken voor de volgende winter dicht zullen zijn. In een toespraak over beide radiozenders deelt Prins Bernhard mee, dat sinds zondagmiddag voor het Rampenfonds een bedrag van f 11.500.000 bijeen werd gebracht. Kort na 8 uur komt het bericht: het gat bij Papendrecht is dicht. Het Rode Kruis maakt een tweede lijst van slachtoffers bekend.

Vrijdag 6 februari.

Hoewel nog voortdurend dringende berichten, verband houdend met de toestand en de werkzaamheden in het noodgebied, door de radio worden uitgezonden, schijnt Nederland wat tot rust te komen.

In Amerika wordt door president Eisenhower een kabinetcommissie ingesteld, die plannen zal maken voor een zo doeltreffend mogelijke hulpverlening aan de getroffen gebieden. Voorzitter is de minister van buitenlandse zaken, John Foster Dulles, die tezamen met het hoofd van het bureau voor wederzijdse beveiliging, Harold Stassen, op deze dag juist een reeds tevoren aangekondigd diplomatiek bezoek aan Nederland brengt.

Men begroot, dat de ramp Nederland op een exportschade van f 200.000.000 komt te staan.

In verband met het naderende week einde, doet de regering een dringend

beroep op de bevolking zich niet onnodig naar het rampgebied te begeven. Aanwijzingen voor het bergen van de kadavers van de tienduizenden stuks omgekomen vee worden bekendgemaakt.

Prins Bernhard bezoekt per helicopter opnieuw de noodgebieden en landt onder andere in Zierikzee, waar hij de bevolking toespreekt en aandringt op onverwijld evacuatie. De inwoners van het stadje tonen weinig genegenheid om hiertoe over te gaan, doch de Prins wijst met klem op het nog steeds dreigend gevaar.

Tot vrijdagavond ontving het Rampenfonds een bedrag van f 17 miljoen. Een eerste voorlopige regeling van schade-uitkeringen wordt bekendgemaakt. Op de avond van 6 februari is het dodencijfer gestegen tot 1372.

Zaterdag 7 februari.

Uit de kranten blijkt, dat ons land zich realiseert dat ook Engeland en België zwaar getroffen zijn door de stormramp. Diepe erkentelijkheid wordt getoond voor de daadwerkelijke hulp, die deze landen desondanks aan Nederland geboden hebben. Uit Zeeland wordt meegedeeld, dat alle schepen, die niet direct bij de evacuatie betrokken zijn, naar huis kunnen terugkeren, met uitzondering van de verbindingsschepen. Uit de Ahoyhal in Rotterdam worden de laatste tijdelijk aldaar ondergebrachte vluchtelingen naar elders afgevoerd. Talrijke café's in alle gemeenten maken bekend dat zij op de nationale rouwdag gesloten zullen zijn. De gezamenlijke inspanning tot het bijeenbrengen van gelden voor het Rampenfonds wordt onverminderd voortgezet.

Er is thans tekening in de situatie gekomen en de aanvoer van voldoende nieuwe werkkrachten en materialen is gewaarborgd. Aan de dijken gaat het werk door. Hier en daar zijn reeds sterke pompen aangebracht, om het water uit ondergelopen polders af te voeren. Enorme hoeveelheden kadavers komen bij wagen- en scheepsladingen tegelijk bij de destructiebedrijven aan.

De slachtoffers zijn, voor zover ze geborgen konden worden, ter aarde besteld. Sommigen in inderhaast gedolven graven aan een dijk. In de evacuatiecentra blijkt, dat verscheidene getroffenen geestelijk niet opgewassen waren tegen de doorstane emoties. Tragische gevallen van psychische storingen doen zich voor.

Aan de andere kant lijkt het gevaar voor epidemieën gering, mede door de lage temperatuur van het water, waarin nog talrijke kadavers van koeien en ander vee rondrijven. Drinkwater wordt in verscheidene getroffen plaatsen per tankauto of -schip aangevoerd.

Laat op de zaterdagavond luiden de klokken de zondag in. Een week is voorbij gegaan. Een week van ontzetting en van nameloos lijden voor velen, maar ook